

פרוטוקול מס' 23/ב'

מישיבת ועדות הפנים
שהתקיימה ביום ג', כ"ו בסיון תשי"ג
(9.6.53) - בשעה 8.30.

חברי הוועדה:

- א. כלפון
- א. פרי
- ש. פרלשטיין
- נ. חת - היו"ר
- ע. אסף
- ד. בטסוני
- ד. הכהן
- י. חביבי
- מ. תזני
- א. כהן

נוכחים:

- ג. פלש
- ג. מועדי

חסריים:

סגן שר הדתות - ז. ורהפטיג.
ד"ר ש.ז. כהנא - המנהל הכללי של משרד הדתות.
מר שפיגל - המזכיר הכללי של משרד הדתות.

מזמנים:

המ שך סקירת סגן שר הדתות ביחס לדתות
הבלתי-יהודיות ותשובתו לשאלות חברי הוועדה.

סדר-היום:

היו"ר ג. חת
שמענו בישיבה האחרונה את סקירתו של
סגן שר הדתות בעיקר על סטחי פעולתו
של המועצת הדתית ליד משרד הדתות. היום ירצה מר ורהפטיג על העדות
הבלתי-יהודיות, יסיים את הסקירה וחברי הוועדה יתווכחו על נושא זה.
כמו"כ, עלינו לסכם היום את הדיון בעתון 999.

היו"ר ג. חת

אבקש את סגן שר הדתות להמשיך בסקירה.

סגן שר הדתות - ז. ורהפטיג:

היום אדבר בעיקר על העדות הבלתי-יהודיות.
ישנם בארץ כ-175,000 לא-יהודים, מהם
כ-123 אלף נפש מוסלמים, כ-16 אלף דרוזים, 40 אלף בוצרים ו-אלף וכמה
מאות עדות אחרות שמספרן מועט הם הקראים, השומרונונים והעדה הבהאית.

אתעכב תחילה על העדה המוסלמית.

עדה זו הפענקה בכל הארץ, הם כולם מבחינה חתית סונים, כולם הומוגנים.
משרד הדתות פועל באופן ישיר באספקת הצרכים הדתיים של המוסלמים, כלומר
מספל כסיפוק הצרכים הדתיים לעדה המוסלמית פחות-או-יותר במידה שהוא
דואג לסיפוק הצרכים הדתיים לעדה היהודית, אם כי ארגון הסיפוק של בתי-
הדין הסריים הוא מבחינת החוק הרבה יותר רחב. במובן זה לא שונה דבר,
עם קדם הסריינה, מהנאמר בדבר המלך במועצתו 22, וחוקמו בהדרגה ארבעה בתי-
דין טריים, בנצרת, עכו, יפו ובמשולט, אשר מטפיקים את צרכי הסיפוק
של האוכלוסייה המוסלמית. מונו כמו"כ על-ידי משרד הדתות ארבעה קאדים
שרק אחד מהם היה קאדי לפני קום המדינה - הוא הקאדי מנצרת.

מ. חזני:

האם המינויים הם חוקיים?

סגן טר הדתות - ז. ורהפטיג:

אמנם, אפשר להשיל טפס במינויים אלה מבחינה חוקית - זה המצב אף לגבי בתי-

הדין הרבניים - מטרת הדתות הציע בענין זה הצעת חוק שלווה לידציה לאשר מינויי הקאדים. ההצעה נדונה כיום בוועדת הפנים והשירותים של הממשלה ובקרוב תוגא להישור הכנסת. אנו נתקלים בקושי מסויים לגבי הקמת בית-הדין לערעורים. כפי שאמרתי ישנם כיום ארבעה קאדים, אין צורך ביותר ואין אפשרות לקיים יותר; בהסוואה לזמן המנדט היה קאדי אחד על 100,000 נפש ובסך-הכל 10 קאדים. היום יש קאדי אחד על 30,000 נפש - כך שבטאליה זו סיפקנו בוודאי. ובכן, היות ויש רק ארבעה קאדים, אנו מציעים בהצעת החוק פתרון כזה שלושה מבין ארבעת הקאדים יהיו את בית-הדין לערעורים על פסק-הדין של הרביעי, מאחר שכל קאדי יושב כדן יחיד. מטרת הדתות עמד כבר מזמן להנהיג זאת אולם נתקל בהתנגדות וקשיים מצד אחד הקאדים, דווקא הקאדי מנצרת, ומשום כך לא יכול היה לבצע זאת עד כה. הקושי בהוצאה לפועל היה בעיקר בחוסר חוק. לאחר הפגישה שהיתה לי עם הקאדי מנצרת סוכם בינינו שאם הדבר יועבר בחוק הוא יסכים להסדר זה ואני מקווה שאז נוכל, כמובן בהסכמת כל הקאדים, להקים את בית-הדין המוסלמי לערעורים.

אנו חושבים שאין-בהתאם לנתונים הסטטיסטיים

בבתי-הדין-לחשוב על הרחבת רשת השיפוט, אולם יש לחשוב על ביצוע הדבר מבחינה חוקית. בשנת 1952/53 הסתכמו המספטים ב-2,176 - המספטים הם ברובם ענינים קלים; אפוסטרופות, ירושות וכו' 833; סידור גיטואין 1,097; אישור מסמכים 256. מדוע אין מספטים רבים בבתי הדין המוסלמיים? דבר זה מובן מאליה לאלה השכירים את העוה המוסלמית ואורה תייה, מספר מקרי הגירושים מועט שם מאד משום שהם נושבים כעלבוך גדול למטפחה. אין כמעט גירושים נפוצים ועל-כן גם בבתי-הדין נמנה דבר זה על שיפוט המספטים המעטים.

עוד הערה לגבי המצב בעניני מספחה בעדה

המוסלמית: חוק גיל גיטואין, ביגמיה, וחוק סיוויין זכויות האשה. יש לנו הרושם ששני החוקים גם יחד אינם נשמרים אצל המוסלמים לגמרי. אטר לגיל גיטואין - גם בעדה היהודית קיימת התנגדות מסויימת ובקרוב תוגא לכנסת הצעת-תיקון אשר עובדה על-ידי מטרת הדתות ומטרת הסעד. (ע. אסף: באיזה כיוון הצעת החוק?) ההצעה באה לאפשר את הגיטואין בגיל צעיר יחיד, זשא להקדים בערך בשנה את האפשרות להינטא מסיבות מיוחדות. זאת, מאחר שנתקלנו במקרים חמורים מאד שאין להשאירם פתוחים. - אצל המוסלמים לעומת זאת קיימת התנגדות מוחלטת לגיל הגיטואין ומספר גיטואי הנוטר רב. קשה יותר היא שאלת הביגמיה. למרות כל מאמצי מטרת הדתות - לא נסטר הדבר, כלי במקרים רבים זוהי התוצאה מהנדירות במקרי גט והם מוצאים את הפתרון לטאליה זו על-ידי כך שלוקחים אשה על אשה. אין ברצוני להיכנס לפרטים אולם אזכיר, כלי נתקלנו בענינים מסובכים בטח זה אטר רצינו למנעם; במקרים מסויימים מצאנו פתרון במקרים מסויים - לא, אף-על-פי שהדבר אינו בסמכותנו הישירה נגענו בזה מפעם לפעם מבחינת סמכותנו על בתי-הדין.

החזקת בתי-הדין המוסלמיים בעסית בדרך

של החזקת בתי-הדין הרבניים. מסכורתם היא כמסכורת השופטים וועדת כנסת בתוקף החלטתה על גובה המסכורת לשופטים קובעת באופן אוטומטי גם את מסכורת הקאדים. בתי-הדין המוסלמיים מעסיקים מנגנון אדמיניסטרטבי. מטרת הדתות הסדיר את רישום הגיטואין על-ידי מורשים לסידור גיטואין. הם עובדים תחת פיקוח הקאדי אולם תקציבם מכוסה על-ידי מטרת הדתות. הכנסות בתי-הדין המוסלמיים קטנות מאד - לא כהכנסות בתי-הדין הרבניים שהכנסות שם כמעט מכסות את ההוצאות. ההכנסות הגיעו בשנה האחרונה ל-1665 לוי אולם עד כה לא שולמו האגרות מאז ימי המנדט. רק לפני חדשיים פורסם תעריף חדש, הטונו את התעריף של בתי-הדין המוסלמיים לתעריף של בתי הדין הרבניים ובתי המספט. לא רצינו שתהיה התחרות ומצד שני היינו מעוניינים גם בהכנסות לאור לחצו של מטרת האוצר ומשום כך העלינו את התעריפים. (ע. אסף: האם התעריף בבתי המספט, בתי-הדין הרבניים ובתי-הדין המוסלמיים

אול, קשה להגיד שהתעריף שווה, כי ברור שהדבר תלוי באופי המספטים, אם מטפט כספי, או מטפט משפחתי וכו'. עם העלאת התעריף בבתי-הדין אנו מקווים שגם ההכנסות תעלינה ואז, כמובן, נוכל לספר את הסיירות.

אני עובר לענין הסיירות הדתיות.

קיימים בארץ כיום 68 מסגדים. מטרד הדתות מקציב סכומים להחזקת 68 אימאמים אשר מבתלים את התפילות וטומרים על המסגד. כן מחזיק מטרד הדתות סני טטיפים, בחלק מהמסגדים יש נוסף לכך גם מועדי - קודא תפילה. במסגדים הקטנים מטלא האימאם את תפקיד המועדי, במסגדים הגדולים יש גם אימאם וגם מועדי. בכל מסגד מטרתיים אף טמטיים כך שבאופן כולל מגיע מספר המטרתיים במסגד ל-139. מטרד הדתות מטתף בתשלום לאימאמים, מועדיים וטמטיים בגבול של 30-40 ל"י למועד, לפעמים גם 50 ל"י - זה, כמובן, תלוי באופי הטרות; אימאם מקבל יותר, מועדי פחות וטמט עוד יותר פחות.

מטרד הדתות ניטה לארגן ועדות דתיות

במקומות שונים בקרב המוסלמים כדי שהן תטפלנה בעניינים הדתיים ודרךן יסדר מטרד הדתות את הטעון סידור. ארגנו עד כה שתי ועדות דתיות מחוזיות: הוועדה הדתית בחיפה והוועדה הדתית בלפז. ועדות אלה מטפלות בכל שטח שבו נמצאים מוסלמים - פרט לשטח שבו קיים הממשל הצבאי. ז"י ישעיהו: האם יש להן סטטוס חוקי? אין להן כל סטטוס חוקי עדיין, אולם בהצעת החוק שהציע מטרד הדתות לגבי המועצות הדתיות הציע סני חוקי מסגרת: חוק מסגרת למועצות דתיות יהודיות וחוק מסגרת למועצות דתיות שאינן יהודיות.

בעיה אשר מעסיקה מאד את מטרד הדתות

היא בעיית תיקון מסגדים, שמירה על בתי קברות ופתיחתם במקומות מסויימים. מטפר המסגדים בארץ גדול ממידת הצריכה וזה מכביד מאד עלינו מבחינת שמירתם לבל יחוללו או ישומו, כי מובן שאם אין שימוש במסגדים אוכלוסיית הסביבה אינה זוהירה ביותר ודאגת השמירה היא כבדה. הצלחנו להסדיר את השמירה בדרכים שונות. במקומות שיש בניינים בסביבת המסגד. במסגרה השמירה לתושבי הבניינים, במקומות אחרים מטלט מטרד הדתות לטומרים וכמזכיר במקומות שקיימת מועצה דתית - מרוכזת השמירה בידיה. עד כה הצלחנו לשמור על המסגדים בפנימיותם ובתיצונותם. קשה יותר היא השמירה על בתי-הקברות, אשר מטורעים על שטח גדול יותר. עמדה בפני מטרד הדתות ברירה לגדור את שטח בתי-הקברות, אולם זה ענין לסכומים ענקיים, או לשמור עליהם. גם השמירה היא מלאכה קשה מאד. התעניינתי באופן אישי בשאלת בית הקברות ברמלה, הוא אף פעם לא היה גודר, אבל האוכלוסייה הערבית הגדולה שבסביבה שטרה ממילא על המקום. כיום, כאשר אין אוכלוסייה ערבית במקום ובית-הקברות אינו מגודר ברור שאין שמירה מתאימה במקום. התעניינו בשאלת גדרת בית-הקברות ברמלה - התברר לנו שגדר מואים אשר ישתרע על שטח עצום צריך היה לעלות כ-20,000 ל"י - סכום אשר אינו לפי תקציבנו. היתה אף הצעה להקים רק גדר תיל, אף זה היה צריך לעלות קרוב ל-10,000 ל"י. ברצוני לציין, כי האוכלוסייה הערבית ברמלה התנגדה בזמנו לגידור בטענה, שהמקום לא היה אף פעם מגודר ואינו צריך להיות מגודר גם להבא. כיום המצב הוא כזה, שמטרד הדתות מטתף בהוצאות שמירה. מובן, שאין אפשרות של שמירה יומם ולילה ולמטרה זו לא יטפיק שומד אחד בלבד, כך שמפעם לפעם נכנסים לבית-הקברות העומד לצד הדרך. לא פעם היו טענות על ק אולם אנו לא נוכל להטקיע סכומים עצומים ואנו מוכנים להסתפק בשמירה חלקית שהיא בתחום אפשרותנו. במקומות מסויימים נאלצנו לדאוג גם לבתי-קברות חדשים. בחיפה, למשל, קנינו שטח אדמה - לצערנו נתברר לאחר הקניה שהשטח אשר נקנה מהכנסייה לא היה שייך לאותה הכנסייה ולבסוף לא קיבלנו אותו. על-כל-פנים הקדיש מטרד הדתות סכומים ניכרים להקמת בתי-קברות חדשים, הקדיש סכומים ניכרים לתיקון מסגדים אשר נזנחו בימי מלחמת-השיתרון. בענין זה קיבלתי שאילתה ביחס למסגד ג'זר, אשר הטקענו בו תיקונים רבים טעלו בכסף רב. את הפרטים אמסור בתשובתי לשאילתה.

אשר להכנסות: חלקן הגדול הוא מתקציב

המדינה, חלקן מהנהלת ההקדשות. הנהלת ההקדשות, לצערי הרב, אינה מכסה את

את ההוצאות, ולא אתונה על דברי אשר נאמרו בסקירה המפורטת שהוצאתי
להברי הוועדה, בענין הקדשות

אנו מספלים גם בבעיות הדתיות של העדה
הדרוזית המונה כ-16 אלף נפש לא ארחיב את הדיבור בטאלה זו. ידוע לכם
בולגריה של הדת הדרוזית היא דת משהורית לגבי העולם החיצוני. מרכז הדת
הדרוזית הוא בלבנון. במדינת ישראל המקום הקדוש להם הוא מקיעין על-אד
סבריה. לפני הטפלות שלהם נמצא שט הקבר של אבי האמונה הדרוזית.
העדה הדרוזית איננה פולקת בדרך-כלל לתקציב משרד הדתות מסיבה זו
שהדורות שלהם טחם מהוללים דת משהורית. מטום כך מתבטא סיפולנו בעיקר בטח
ואחילי מספלים

אנו מספלים אף בעדה הקראית המונה כ-1200
נפש ורובם באר מספלים, חלק קטן מהם בא מעיראק. גם בין הקראים ישנם
קדעים ואינם מספלים בעדה אשר באה מעיראק כאשר אינם רוצים לספת אליהם.
11 המספלות אשר הוגיעו מעיראק לסצאות בבאר שבע, הם מותרות, כפי שאמרת,
על-ידי שאר הקראים. (טאלה: מה יחסה של דת ישראל לדת הקראית?) יחסה
של דת ישראל לדת הקראית הוא כיהס אל דת אמרת. זאת טאלה שמתלבטים בה
אולם אינן רוצות לרבר על ענינים אקטואליים, טאני חייב עליהם תשובה,
עתה ראהליה מוכן לתפילע טוב בפני הוועדה באחת היטיבות הבאות.
הקראים מרובלים בעיקר בטני מוטבי עובדים במצליח על-יד רמלה ובבאר שבע.
משרד הדתות עוזר לקראים בסידור עניניהם הדתיים, הוא איטר בטבילים חזון,
כטאין רב רכין עוזר להם בכל ענין דתי שהם פונים. היו אמנם מספר מתאות
מצד אפסי דת יהודיים, במיוחד בקטר לעזרה אשר נתן להם משרד הדתות בסידור
האגדה לפסח, זאת דרוקא טפני שהם קרובים יותר לדת היהודית טאז גדולים
יותר החטות בטח זה.

העדה הווסורונית היא עדה קטנה מאד,
אשר הולכת וגדלה בעיקר בטנים האורונית, המעניין הוא שהעדה הווסורונית,
אשר מרכזה הדתי הוא בחר גרזים, הולכת ובאה עד הזמן האחרון לעבר הירדן
והזרה. משרד הדתות מספל בעדה הווסורונית מבחינה ארגונית ותקציבית.
הווסורונית אינם דורשים אפירות של עריכת ניטואין בארץ, הם עורכים את
ניטואיהם בחר גרזים וחוזרים מיד לאתר ניטואיהם.

העילי

עוד מספר מלים לגבי העדה הבהאית.
המרכז הדתי 20/ העדה הבהאית הוא בארץ ישראל - בחיפה. הם בונים זה טנים
בנין נהדר מבחינה ארכיטקטונית. הטאטינים שלהם ברובם נמצאים בארצות-
הברית, בקנדה ובפרס - כ-2 מיליון טאטינים. הם אינם זקוקים לעזרה תקציבית
של משרד הדתות ואנו מוטיטים להם אך ורק עזרה אדמיניסטרטיבית בטטו טיפוח
תיחסים עם חוץ לארץ. משרד הדתות עוזר להם גם בטכסוכים הבינעדתיים. יש
להם טיכסוך טטוב מאד עם יורשי מילסר הדת. משרד הדתות הטקיע בטאלה זו
כדחות רבים ויש לי הרוטם שהצליח, במידה רבה מאד, להתקין ביניהם שלום.
גם בענין מקום הקבר הקדוש שלהם היתה מחלוקת חריפה מאד ומטפטים, נכנסנו
לעובי הקורה ככרוריים, טני הצדדים משרו את הדברים וכבודר יחיד הצלחת
להתקין שלום. (די הכהן: מי היה הבורר?) אנז לכדכם הייתי הבורר.
ברצוני להדגיש דבר אופייני, ואולי אף מעניין, כי העדה הבהאית אמרה על
כך, שמשרד הדתות יחזיק מדרר טיוח לדת הבהאית, הם לא רצו שהמחלקה לעניני
נוצרים ולא המחלקה לעניני מוסלמים תספל בעניניהם מאחר סטבלו רדיפות
רבות מהנוצרים ואף בגד המוסלמים טענות להם, מאחר שמרכזה של הדת הבהאית
העולמית הוא בארץ-ישראל, למרות העובדה שהם מונים רק 200 נפש, נעגה משרד
הדתות לבקטתם והקים מדרר טיוח במשרד הדתות, אשר בראשו עומד דיר היטברג.
דיר היטברג מנהל אף את המחלקה המוסלמית וכמנהל המדרר לעניני העדה
הבהאית אינו מקבל טום תוספת מסכורת והוצאות נוספות.

העדות הנוצריות.

בארץ נמצאים כ-40,000 נוצרים, רובם
מהעדה הערבית ומיעוטם אירופאיים. אנטי הדת ברובם אינם ערבים.

שני דברים מאפיינים את העדה הנוצרית: א) הפיצול לעדות נדות, אין כמעט סקטורית נוצרית שאין לה חלק באותם 40,000 הנוצרים, כך שישנן כל-כך הרבה בעיות ודרישות; ב) 40,000 הנוצרים בארץ מהווים אשנב לעולם הנוצרי הגדול, והבעיות שבין ישראל לעולם הנוצרי, הן בעיות אשר משתקפות ביחסנו אליהם. מכאן תומרת הדברים ועדינותם, דבר אופייני אשר יכול להעמיד על הבעיה הוא הקסטוריה של המקומות הקדושים והמקודשים הנוצריים לא רק בישראל אלא ל-63 מדינות בעולם. לאותה קסטוריה 63 נציגים בעולם וכל דבר אשר נעשה כאן מועבר תיכף בצניורות של 63 הנציגים ומכאן עדינות הבעיה. בטטה זה של העדות הנוצריות לא שינה מסדר הדתות מאומה ומקיים בדרך כלל את הסטטוס קוו, של תקופת המנדט, באשר ממטלת המנדט היתה נוצרית ושמה כדבעי על הענינים. יש לי הרשט שהצלחנו במידה מרובה לשנות אף את היחס העויין שהיה למדינת ישראל תיכף עם קום המדינה. היתה לי בענין שיתח, לפני מכפר ימים, שיתח מאד ממצה, עם כומר נוצרי הרברנד פרנקס אשר יודע את העולם הנוצרי באנגליה. הוא סיפר לי על מצב הענינים בכמורה הנוצרית באנגליה בטנה הראשונה לקום המדינה, סיפר לא רק על היחס העויין שהיה למדינת ישראל בין הקטולים והפרוטסטנטים, אלא על טמועות טונות שגורצו בדבר חורבן כנסיות - טמועות שאין להם שחר - אולם הם האמינו בזאת בתום-לב. כן ציין הרברנד פרנקס לשבח את עבודת מסרד הדתות בטטה זה אשר עזרה להפחתתהטדות וההטטות בענין זה, מסרד הדתות פירסם באופן קבוע ביולטין על חיל הנוצרים בארץ. הביולטין יוצא מספר פעמים בטנה בטלוט טפות: אנגלית, צרפתית וספרדית. יתכן, כי מבחינת מספרם של הנוצרים אינם ראויים לכך שנפרסם ביולטין. באופן קבוע, אולם ראינו צורך בכך לאור הכזבים הרבים שהתפסטו. באשר לדת היהודית והתחיל מסרד הדתות לפרסם ביולטין אשר הוצאתו הופטקה. עתה אנו עומדים לחרט זאת, לא באופן קבוע. גם בטביל המוטלמים איננו מפרסמים ביולטין באופן קבוע. ביחס לביולטין הנוצרי הגיעו אלינו הדיט מאד מענינים על טביעות רצון מוטינגטון, מלונדון ועוד. (ד. הכהן; מי עורך את הביולטין?) דטר ורדי.

לפני שאעבור לבעיית העדות הנוצריות

הרי הקדמה סטטיסטית, אשר תעמיד את חברי הוועדה על גודל העדות.

הקבוצה הגדולה ביותר מונה כ-23 אלף

קתולים, היא מורכבת מיוונים קתוליים - 15,000, לטינים - 6000 ומרוניטים - 2000. בין טלוט הקבוצות הקתוליות החטובה ביותר מבחינה פוליטית היא הקבוצה הלטינית, טטום שהיא קטורה עם העולם הקתולי, קטורה עם האפיפיור. היא חטובה אף מבחינה זו טבה נטא המסרד הפרנציסקאני הטומר על המקומות הקדושים, זה אותו המסרד טיט לו 63 נציגים ותפקידם: א) לטומר על בר התמיד של הצלבנות, לטומר את רעיון מטעי הצלב לישראל תי; ב) לאטוף כספים למפעליהם, ויט להם אמנם כסף תועפות. - הקבוצה היוונית קתולית היא הטניה בחטיבותה, היא מורכבת ברובה מהאוכלוטיה הערבית.

הקבוצה הטניה, היוונים אורטודוקסים -

13,000. קבוצה זו נזקקת לעזרה תקציבית ממסרד הדתות למרות העובדה טבדרך-כלל הנוצרים אינם רוצים לחנות מתקציב המדינה בעניני הטיירותים הדתיים שלהם. הם אינם זקוקים לכך ואינם רוצים זאת מתוך כמה סיבות: א) היחס העויין שהיה להם, מלכתחילה, עם קום המדינה - יחס אשר טונה עתה בהרבה והגיע למצב תקין; ב) חלק מהם, בעיקר הקבוצות הפרוטסטנטיות הבאות מאנגליה, אמריקה וכו' הן עטירות מאד - פרט ליוונים אורטודוקסים - יש להן רכוש גדול ואינן זקוקות לכספי המדינה. הקבוצה היוונית אחר טודוקסית, למרות טגם לה רכוש בארץ, נזקקת לעזרה תקציבית מצד מסרד הדתות, כנראה מתוך הבחנה בין הנהלת ההקדטות ובין הכמורה. שוררת עניות גדולה בין הנזירים הערבים מתוך כך שהנהלת ההקדטות שלהם אינה מחזיקה בהם, ומטום כך תומך בהם מסרד הדתות מפעם לפעם.

אנו מודעים עתה גם על דרך תמיכות קבועות ותשלום מסכורות לכטרים יורגים אורטודוקסים.

הקבוצה הליטית - הפרוטסטנטים, על כל עדותיהם - 1500. קבוצה זו תרובה מאד מבחינת קשריה עם העולם הנוצרי, בעיקר עם האנגלוסקסים.

הקבוצה הרביעית - ארמנים, קופטים, חבטים וטורים כ-1500 איש. חשיבותם קטנה מבחינה מספרית אולם חשובה מבחינה היסטורית.

חשיבות שיפול מדרג הדתות בעדות הללו אינו מתבטא אולי מבחינה תקציבית, אף-על-פי שאנו מסקיעים סכומים מסויימים מפעם לפעם, אלא ריבוי הכנסיות מעלה את הפרובלמה שכל אחד מהם מזדקק למטרד הדתות, בענין קטן או גדול. אנו מטפלים אף באורחים הנוצרים אשר באים לראות הכנסיות ומבחינה זו אנו הופכים לאתו מרכז טאליו פרגים.

אשר למקומות הקדושים והמקודשים של הנוצרים עלי לציין, כי הם מרעיבים מאד את המורכב: מקום קדוש. כל כנסייה, כל תרובה של כנסייה כבר הופכים לדבר קדוש. בזמן האחרון עוד הרחיבו זאת וסכריזים על כל מקום אשר עומד עשרות בסנים, כמקום קדוש. הם כוללים בין היתר גם את בתי-הקברות במקומות קדושים. יש לנו רשימה של 65 מקומות קדושים, לפחות, אשר נחשבים כקדושים ומקודשים לנוצרים בישראל, מקומות שבמקרים רבים הנינו יכולים להתווכח ביחס לקדושתם. מצב זה מחייב את מטרד הדתות לסמור על אותם המקומות. במקרים מסויימים אנו נתקלים בהתנגשויות מבחינת הקדושה שבמקומות לגבי יהודים ונוצרים. אנו נתקלים גם במקרים שהם על הגבול והשאלה היא אז דתית פוליטית עדינה מאד. בעמק-המצלבה, למשל, היה ענין כזה שהטבח היה תסרט על-ידי הצבא, יצא הצבא לכמה שבועות כדי שיתחלפו המספרות - ברגע שיצא חזרו לטם אנשי הכנסייה. במקרים כאלה אנו מפלים טעא ומתן ומנסים לטמור על יחסים תקינים, גם בהר ציון ישנם מקרים עדינים מאד, מאחר שזה שטח גבול אשר מטמט מקום קדוש ליהודים ולנוצרים. מטרד הדתות מנסה להסקיס בבעה כזאת את הרוחות ולטמור במידת האפשר על יחסים תקינים.

הערה אחרונה בקשר להיאחזות העדות הנוצריות בארץ. קיים כיום בארץ מצב כזה אנטי דת בעולם מחזיקים מנוזרים ללא כל פרופורציה למספר המאמינים, וזה מובן, ראשית-כל מפני שהארץ קדושה להם וכל כחה דתית מתפשת בה יתד למרות העובדה שאין לה כמעט מאמינים בארץ. הם אז מנסים לגייס מאמינים - לא אכנס לשאלה זו באשר החליטה הכנסת כי ועדה מסותפת של חינוך ופנים תדון בשאלה זו הקרויה: עבודת המיסיון. ישנן כמה בעיות שאנו נתקלים בהן החל מענין כניסת אנטי דת לארץ ואביא לדוגמה כנסייה אשר רצתה להכניס לארץ 23 אנטי דת בטעה שאין לה אפילו 10 מאמינים. בשאלת, איפוא השאלה - מה היחס על-פי רוב, עד כמה שידוע לנו, זו עבודה מסיונרת לגבי יהודים ואם הסדינה צריכה לעודד מיסיון או למצער - על כך נדון בוועדה המסותפת. שאלה זו מענינת את מטרד הדתות לא רק מבחינה זו, אלא גם מבחינת שמירת היחסים התקינים בין העדות.

היו"ר נ. חת: אני מודה בטם הוועדה לסגן סר הדתות. אני לוטד מתוך דבריו שלמרות קטנותה

של הארץ הבעיות הן קטות ומרובות

הייתי מציע תחילה, כי חברי הוועדה יטאלו את שאלותיהם.

זו.

ברצוני לשאול את סגן סר הדתות, סר ורהפטיג,
אם קיימת איזה תנועה אתאיסטית, או תנועת

ס. פרלסטיין:

בני-גלי-דת ?

סר ורהפטיג אמר, כי הבעיות הן פוליטיות
בחלקן וכי פונים אליהם כמרים בדבר ניהול מניין מסויים. ברצוני לדעת
אם קיים קשר מסויים בין מסדר הדתות ומסדר החוק, אם יש איזה תיאום
וכיצד מתנהלת העבודה בכללה בנדון זה לקיום הפעולות?

א. כהן:

מזמן לזמן קוראים אנו משהו בעתונות,
בעיקר ב"פוסט", על קיום מין דת, חברה, או תנועה, שדוברה הוא תרבות
בלום, הם טוענים שהם נוצרים אבל בכל דבר אחר - יהודים.

ר. בטונוני:
ברצוני לשאול מספר שאלות בקשר לעדה
המוסלמית.

(א) מה מספר המסגדים בכלל בארץ; מה
מספר המסגדים שהם אינם בשימוש, ומספר המסגדים שהועברו למקומות אחרים,
זאת שסימסו למטרות אחרות.

(ב) מה הן סמכויות ותפקידי שתי הוועדות
המוסלמיות המייעצות ביפו ובחיפה? עד כמה שאני יודע את פעולות הוועדה
המייעצת המוסלמית בחיפה, יש לי מספר הערות בקורת לגביהן הוועדה
המייצגת יחידה פנתה אל הוועדה המייעצת על-ידי מסדר הדתות בקשר לתמיכה
כספית ל... עבור סיפול רמזאי, נשלחו מברקים ומכתבים גם לוועדה
המייעצת וגם למסדר הדתות ועדיין לא נתקבלה כל תשובה, עד שבינתיים מת
האיש מבלי להיכנס לבית-החולים. - מקרה אחר, בתוסב מוסלמי בטם
מוחמד אל-מסרי, מחיפה. הוועדה המייעצת התחייבה לשלם לו עבור סיפול
דפוחי, התחייבה במכתב חתום על-ידי סגן סר הדתות, וצאבב שהוצא כל
הסכומים עבורו סירבה הוועדה המייעצת לשלם.

(ג) מהם הסכומים הווסקעים מווקף מוסלמי
לשירותים דתיים מוסלמיים בכללם,

(ד) האם אין מסדר הדתות חוטב כי מסכורת
העובדים הדתיים במסגדים היא נמוכה מדי בהתאם למספר השעות שהם עובדים
סוף ידוע לי מקרה אחר בחיפה, על אדם בטם... סעבר עד לפני כמה
חודשים במסגד אנדרזי בחיפה והוצא מתפקידו על-ידי מסדר הדתות, למרות
המחאה הכוללת של המוסלמים ולמרות העצומה שהוגשה למסדר הדתות בנדון
זה, האיש הזה קיבל מכתב מהוועדה המייעצת - המכתב נמצא - בו כתוב שהוא
מוכרח לעבוד מזריחת הטמט עד שקיעתה. מסכורתו היתה, נדמה לי, בתחום של
40 ל"י. האם אין זה בניגוד לכל חוקי העבודה? האם אין מסדר הדתות
מתחייב בכך ומעוניין לעובדים דתיים יקבלו מסכורתם בהתאם לתעריף הסתדרותי?

(ה) אתה נוגעת בעדות מסויימות, אולם לא
נגלה בעדה מוסלמית אחת, שהיא עדיין לא מוכרת, העדה "אחמדיה", אשר
מרו... בכביר, בחיפה, נציג עדה זו יושב בוועדה המייעצת, אולם בפומבי
הוא מרוב התפלל אחרי האיסאם המוסלמי. - האם אין מסדר הדתות דואג
לכך, אם הם רוצים, שיוקם איזה מסגרת מיוחד לטיפול בסירותי הדת של
עדה זו?

(ו) בעיית הפוליגמיה עד כמה שאני
יודע היא בעיה חמורה, ואני יודע כי למרות החוק, בוצע מקרים כאלה,
אני עצמי שמעתי הכרזה פומבית מפי הקאדי של יפו בטלים אלו; שאני מוחה
נגד החוק הזה ואם יש לי כח פיזי להתחנן עם עוד אשה אני אעשה זאת.
ירועים לי אף מקרים אחרים, אולם אין ברצוני להיכנס אליהם עתה.

ר. כהן:
אין סכנה בהכרזה.

זר.

לאורך כל האסדר, הייתי מציע לוועדה לקיים דיון בטאלת השירותים הדתיים המוסלמים, מאחר שהמצב בשטח זה חמור ביותר ואף השירותים הדתיים הזורמים דרך הוועדות המייעצות - במידה שיטבן - זורמים בדרכים לא נכונות. הייתי מציע על-כן, לבחור ועדת מטרה אשר תחקור את טאלת השירותים הדתיים המוסלמים.

ס. חזני:

ברצוני לשאול מספר שאלות:

- (א) האם אנשי העדה המוסלמית בארץ נושאים לפחות בחלק של הוצאות החזקת שירותיהם הדתיים, ומהו החלק הזה?
- (ב) האם נושא מסרד הדתות בהוצאות בתי-הכנסת היהודיים, בהחזקת חזנים, בעלי קורא ומגידי טיעורים וכו' בכל המקומות בארץ?
- (ג) מהי המסכורת אשר מטלים מסרד הדתות לרבנים וחכמים ומגידי טיעורים במקומות הקטנים? עד כמה שידוע לי, המסכורת היא קטנה למדי ואינה עומדת בסדר יחס למספר שעות העבודה המוסקע על-ידי כל אחד בעתו.

(ד) האם מגיש מסרד הדתות סעד שהוא לעניים יהודיים, מלבד ענין הקבורה שהזכירו סגן טר הדתות.

(ה) מה הם המקורות לחכמי דת ומסרתי-קודם בעדה המוסלמית? האם קיים איזה סמינריון, בית-מדרש וכדומה למטרה זו ומה עושה מסרד הדתות בקשר לזה? כמובן מה המצב בקשר ללימודי הדת בבתי-הספר של העדות המוסלמיות? (שאלה זו אינה נובעת במישרין למסרד הדתות, כי אם לחינוך, על-כל-פניהם אבקש את סגן טר הדתות לענות על-כך אם יש תשובה בפיו).

(ו) ביחס לבתי-כנסת: שמעתי רק אתמול, כי בבאר-טבע הוקם בית-כנסת, בעזרת מסרד הדתות, באמצעות תקציב הפיתוח ובהשתתפות העירייה. בית הכנסת עלה בסכום די ניכר, אלא שהמתפללים בו, אשר אינם מעשירי הארץ, צריכים לשלם על-השבון ההלוואה, או סכר דירה 50 ל"י לחודש, מלבד הוצאות שוטפות. זה המצב כיום לגבי מקומות חדשים רבים, מקומות אשר בהם הוקמו בתי-כנסת אולם לא צויידו עד היום. מכאן בטאלת הטאלה הכפולה מה מוטב מסרד הדתות לעשות בשטחים אלו?

(ז) האם נציגי הכנסיות הנוצריות נהנות מאיזה מעמד דיפלומטי אקספריטוריאלי מסויים, אם כן, מה גבולות מעמד זה?

ע. אסף:

ברצוני לשאול מהו המודוס לקביעת מספר רבנים לישוב מסויים, האם המודוס הוא

לפי מספר התושבים - או איזה קנה מידה אחר?

(ב) שמענו בסקירת סגן טר הדתות על בעיית בתי-הקברות. הוא נקב כמדומני במספר של 130 בתי-קברות. ברור לי שזה אינו מקיף את כל בתי-הקברות. אני עד לעובדה שלא פעם, בטעה סאנו נמצאים במצב של עליה, של התייטבות, הטבנו על הקמת בתי-קברות רק בטעת הצורך לכרות איזה קבר - ואז כמובן, מפני שהדבר לא נקבע מראש מובילים את הטת לקבורה לעיר סמוכה. אני רואה בתומעה זו נזק גדול להתייטבות החדשה, כי אחר האמצעים, לדעתי, אשר קוטרים אנשים חיים למקומם הוא ההצטרות לאותו מקום, ובמידה סאנו קובעים מקום לאנשים חיים עלינו לקבוע מקום גם לקבירת מתים.

(ג) אני חוזר על שאלתו של חבר-הכנסת חזני, מהי השתתפות התושבים הלא-יהודיים בהוצאות השירותים הדתיים? נאמר כאן שסני שליט מכסה הוצאות המקומית, האם כך הדברים למעשה גם לגבי העדות הבלתי-יהודיות?

זו.

(ד) האם מופיעים בבתי-הדין המוסלמיים עורכי-דין, או שאינם יכולים להופיע? האם יש בכלל-אופן איזו ידיעה למטרד הדתות על מהלך המשפטים, על דרכי הדיון?

(ה) רצוני לשאול כמויכ, מדוע ראה מטרד הדתות לחובתו להנהיג יחס מיוחד, שקיים אולי בעדה אחת, לגבי עדות אחרות שלא היה קיים בהן. כלומר, כתושב ותיק בארץ יודע אני, כי המוסלמים לא גילו שום יחס קדושה לבתי הקברות שלהם לא מבחינת גידור, לא מבחינת הידור וכו' - זאת במסך כל השנים - פרט לבתי-הקברות שהם בתוך עיר. מדוע חייבים אנו להנהיג דברים חדשים שלא היו?

י. יטעיהו:
אשר לעליה אשר הגיעה לארץ מאז קום המדינה; באיזו מידה היא מסתקפת בבתי-הדין הרבניים ובמנגנון מטרד הדתות, בתוכם כיצד מסתקפים יוצאי ארצות המזרח? מכאן אסאל מה עושה מטרד הדתות כדי להכשיר אנשים מכל העדות האלה ולסלבם בתוך המנגנון הכללי הזה של דיניות, רבנות ותכונות דתיות אחרות? הייתי רוצה לדעת כמו-כן כיצד הם מסתקפים במועצות הדתיות, ובכלל כמה מועצות דתיות ישנן בישובים שהם כולם עולים חדשים, וכמה מהם נקלטו, או נכנסו למועצות דתיות בישובים קיימים?

סיפר לנו סגן-טר הדתות על מאמצי ומאמצי מטרדו לרכז את התשלומים המיוחדים של רבנים במסגרת הכנסה והוצאה של המועצות הדתיות. יודע אני שיטנה התקדמות מרובה בטטה זה, אולם ברצוני לשאול אם בלתי-אפשרי הוא להפסיק את התשלומים הדתיים לרבנים הטרתים בקודס בטחי-יד אחת של הוראה וחוק להפסיק דרך זו שהיא לכל הדעות אינה מכובדת ואינה בריאה?

האם מסתתף מטרד הדתות בהחזקת בתי-כנסת, או מסייע בציוות והקמתם בישובים ותיקים, או בערים, טושבות, טכונות וישובים ותיקים?

שאלה אחרונה: ברצוני לשאול את סגן טר הדתות אם היה מוצא לנכון להביא בפני הוועדה הזאת - לאחר הסכמתה - את הצעת החוק למועצות דתיות, לדיון מוקדם, לחילופי-דעות מוקדמים, לפני שהיא תובא לדיון בממשלה? באופן כזה אולי נגיע אף לניסוח טטה ומספק את כל המעוניינים והנוגעים בדבר.

א. כהן:
רצוני לשאול את הוועדה, את יועץ הוועדה וסגן טר הדתות אם אנו בתום דיון זה נעשה איזה בירור ביחס לכמה עניינים שהם בגדר עניינים עקרוניים, טלו כאו על פיתרוןם, ונניח על טלחן הכנסת איזה מסקנות אשר נקבלן כהמלצות לממשלה בטטה החיים הדתיים במדינה; או טאנו עומדים אך ורק לעשות בירור אינפורמטיבי גרידא.

אני מציע, כי באחת הישיבות הבאות נעשה איזה בירור קצר ונגיע למסקנות מסויימות.

היו"ר נ. חת:
הכוונה היתה כוונה אינפורמטיבית גרידא, אולם, אם חברי הוועדה ירצו אף לאסיק מסקנות מדיון זה - זה יתברר אחר-כך.

א. פרי:
סגן טר הדתות סיפר על המאמצים של מטרדו להעביר לרשות המדינה ולרשות הרטניות המקומיות את בתי-הקברות, התרטטי מתוך דבריו טאין זה ענין מהיום למחר, ויט בזה קטיים. אמנם, אינני מקבל זאת שיט קטיים טאין להתגבר עליהם, מה התוצאה מכל זה? טהעול של החזקת בתי הקברות נופל באופן בלתי צודק על העטורים - אינני מקבל גם זאת, כי אני מפקפק בכך. רצוני לשאול את סגן טר הדתות בנקודה זו מדוע אי-אפשר לקבוע טיד תעריף לבית-הקברות, ולא טהענין יהיה נתון לשרירות לבן של חברות קדיטא, או לזאות ענינו של מטרד הדתות?

ט. פרלטיין:
ברצוני לשאול מה הדין לגבי רכוש בעניני

זו.

תשלום מס הכנסה ומס רכוש?

שנית, מהי עמדת משרד הדתות לגבי הדרישות החדשות של המועצות המקומיות להעביר את החברא קדישא בתור מחלקה או חלק בלתי נפרד של המועצות והעיריות.

ד. הכהן:
לבי מלא שאלות אשר יכולות יותר לשמש חומר פולמוטי מאשר שאלות גרידא.

בענין בתי-הקברות: האם חוטב משרד הדתות על דרך של ביטול בתי-קברות, שלא יתקיימו יותר? אינני מדבר רק ביחס לבתי-קברות מוסלמים, כדונתי גם לבתי-קברות יהודיים אף-על-פי שידוע לי שאנו מאד רגישים במקרה זה אשר היתה לה כדונה מיוחדת לעבון כלפי היהודים - כמיעוט, בדצוני להסתחרר היום שהרגשה זו, מאחר שנפגש אני לעתים קרובות בבעיה של בית-קברות אשר עבר זמנו והוא כאבן נגף לפיתוח, במה שהיה נובע לבתי-קברות מוסלמים או נוצרים רבים ידוע לי שהעדות עצמן פתרו את הבעיה ועתה במיוחד נובע הדבר לבתי קברות אלו, מאחר שכיום אין כבר אנשים אשר קשורים באופן ישיר לבתי-הקברות הללו. גם העדה היהודית פתרה במקרים מסויימים שאלה זו מתוך שכל ישר ותבונה וחשבון, בחיפה היסלו המוסלמים והנוצרים בתי-קברות והפכו למגרשי בניין.

אני מעורר שאלה זאת, אינני יודע אם משרד הדתות מוטמן לפתור זאת - יש לי ספקות על קיום משרד הדתות ותפקידו - אולם, אני מעלה את המחשבה הזאת, עם כל הניסוח של דרך-ארץ לבתי-קברות, אשר ברודאי יש לסדרם ולספרם וליפנותם וכו', אם אין לספל כשאלה זו לא רק על-ידי גירור, כי אם על-ידי היסול.

ידועים לי מקומות שאין בהם כל פייטט מבחינת קדושה, או מבחינת איטיות גדולה הקבורה שם, ואין גם כל קשר איטי של בני משפחה אשר חיים עדיין ואשר הולכים להשתטח על הקברות - במקומות אלו אינני יודע מדוע צריך להיות קיים בית-קברות בשעה שהיא עומד כמכשול לתכנית בנין ערים, האם עלינו ליצור סתם בעיות של קדושה?

סגן שר הדתות - ז. ורהפטיג:
אשתדל להיות קצר מאד בתשובות, ולא אכנס לבעיות של פרטים אשר בשאלתי על-ידי חבר-הכנסת בסטוני אלא לאחר שאקבל בכתב את פרטי הפרטים אוכל לענות עליהם. ביחס לבעיות הכלליות אשר נשאלו על-ידי חבת-ההועדה - אענה בהתאם למשרד השאלות.

לשאלתו של חבר הכנסת פרלמנטרין ביחס לעדה האתאיסטית. לאושרי לא בא אף אחד למשרד הדתות להכריז על עדה אתאיסטית ולבקש זכויות בטוח זה; כאשר יפנו אלינו בשאלה זו - אתלבט בכך. למעשה, ישנם **נודדים** אשר טוענים שהם אתאיסטים - אבל לא התארגנו.

האם קיים תיאום פעולה בין משרד הדתות ומשרד החוץ? כן. יש קשר הדוק. במשרד הדתות עובד אדם המשמש כאיש קשר קבוע עם משרד החוץ. יתר-על-כן גם במועצת העריכה של העתון שאנו מפרסמים לנוצרים ישנם נציגי משרד החוץ, כך שהקשר הוא קבוע, משרד החוץ מעביר למשרד הדתות בעיות הנוגעות בעניינים דתיים, וכן אנו מודיעים להם.

חבר-הכנסת כהן שאל אם ישנה בעיה של יהודים נוצרים. גם זה מאותן הבעיות שאנו טוחים טאיבה קיימת. רברנד בלום הוא מיטיב נוצרי, נוצרי יהודי ולא יהודי נוצרי, אשר רוצה לעשות נפשות לדת הנוצרית, נכון אולי, שיש אנשים בודדים אשר חושבים על דבר נקמת תא של יהודים נוצרים, אולם זה אינו בא לידי ביטוי ומסוים כך איננו מתלבטים כדוגע בבעיה זו. עק כמה שידוע לי התנפצו כל הנסיונות ההיסטוריים לקיר אטום ולא הצליחו במזימתם.

זו.

חבר-הכנסת בסטוני טאל מהו מטפד המסגדים
בכלל בארץ. אני חושב ש-68 המסגדים אשר הזכרתי מהורים חלק הגון
מהם, על-פנים אמציא עוד תשובה על שאלה זו.

ביחס לזוועדות המליעצות טענה לחבר-
הכנסת בסטוני טאיינן מטפקות בעניני טיפול רפואי.

מ. חזני:
מה הקשר לעניני דת?

סגן שר הדתות - ז. רהפטיג: זאת שאלה בכונהן מדוע עוזר מטרד הדתות
מבחינה רפואית? הבעיה היא כזאת, שבחנתלת
ההקדשות בה יושבים נציגי מטרד הדתות ומטרד האוצר - אני חוזר ומזכיר
את הדו"ח שבטלה אל חברי הוועדה בענין זה - מטפלים בהקדשות שהוקדשו
לא רק לעניני דת, אלא גם לעניני עזרה וסעד טריאללי. מכאן שאנו
מתענינים גם בטאלה זו, היתח הצעה להקים אפילו בית-חולים - תכנית זו
נרפצה מאחר שוועדת פומחים קבעה שזה בלתי אפשרי. אנו בכל-זאת מטפלים
עתה, יחד עם מטרד הסעד ומטרד ראש הממשלה בהקמת חדר חולים - אם תחליטה
כטובן הכנסות מהווקף המוסלמי - אז תפטר השאלה. כל עוד דבר זה אינו
מטורד אנו עוזרים מפעם לפעם לוועדה המליעצת - לא במסגרת פעולה קבועה
של מטרד הדתות. ברור שבמקרה של טעות כאשר יפנו אלינו אבדוק את הדברים.

בנוגע להכנסות הווקף המוסלמי - בענין
זה אפנה תשומת-לבך לדו"ח מפורט מאד אשר מסרתי לכל חברי הוועדה.

ביחס לעובדי דת במסגדים ומסכדותם:
אינני סבור שזו עבודה קבועה לכל היום למועדים, אינני סבור שברוב
המקרים גם האימאם עובד כל היום. על-פי-רוב הם עוטקים גם בענינים אחרים.
גם לולא זאת אין בידי מטרד הדתות לסלם מסכורת שלמה, ובטוח
זה עלי להדגיש, כי בכל ישובי העולים - וזה ענין של טאות מקומות -
בכל המקומות שאנו עוזרים בקיום רבניה וטובייהם הסכום אשר מטלם מטרד
הדתות הוא בין 30-50 ל"י. אלה הן שתי הסיבות אשר מונעות בעדנו תשלום
מסכורת שלמה קבועה. כטובן, לולי היו הכנסות הווקף גדולות יותר הלינו
מכסים זאת, מאחר שההכנסות הרבה יותר קטנות ותקציב המדינה מטטה זאת
הדבר אינו באפשרותנו.

אשר לעדה "אחמדיה" בכפר כבביר והקמת
מסגרת מיוחדת בסבילים. אם חבר-הכנסת בסטוני אומר שאינם רוצים לאתפלל
אחרי האימאם המוסלמי, הרי הם צריכים אימאם מטלהם וזה גורר אחרינו גם
התקנת מסגד מיוחד בסבילים, אם לא מסגד הרי לפחות חדר תפילה, מאחר
שהם מתפללים באותה טעה. בטעה שהמדובר הוא בהקמת מסגד צריכה כטובן
היזמה לבוא מצדם, ובטירצו את עזרת מטרד הדתות נענה להם. בדרך-כלל
אין מטרד הדתות פוסק את דעתו בעניני דת, הוא אינו קובע כללים דתיים
- זאת הם קובעים - והוא מטטרל לעזור.

חבר-הכנסת חזני טאל אם אנטי-העדה המוסלמית
נוטאים לפחות בחלק הוצאותיהם בעניני דת. עד כמה שלנו ידוע - לא. אולי
פה ושם מוסיפים מהו לאימאם, בהזדמנות זו אענה לשאלתו של חבר-הכנסת
פרלשטיין בדבר תשלום מס הכנסה, או מס רכוש לגבי נכסים. בדרך-כלל
אינני יודע מה חלקה של העדה המוסלמית במס הכנסה. יאנה מסורת בטוח
זה עוד מימי המנדט שהמוסלמים לא השתתפו באופן אישי בהוצאות הדת שלהם
מאחר שבכסי ההקדשות החזיקו אותם והם התרגלו לכך. כיום, לעומת זאת אין
ההקדשות מביאות הכנסות גדולות ותקציב המדינה צריך לכסות את הפרש
ניכר.

האם נוטא מטרד הדתות בהוצאות בתי-כנסת,
חזנים וכו' - לא. אלא טעזרנו עתה לחקים
סמינר ללימוד חזנים, ומטתתפים בתקציב מודטי בטוח זה. בדרך-כלל מטלמים
המתפללים בבתי-הכנסת את הוצאות החזנים וכו' והיינו מאד טבעי-ראוין
לו היו הוועדות הדתיות הגדולות, לפחות, מטתתפות בתקציב של חזן גדול

זר.

בעיר. כדוגע איננו מסתופים בזה, בכל-אופן לא בדרך ישירה - אולי באופן
בלתי-ישייר באיזה מקום.

אשר לשאלה הבאה - עניתי כבר.

האם מגיש משרד הדתות טעם שהוא לעניינם
יהודים? ברור, למשרד הדתות אינו מגיש אלא משרד הסעד. לגבי המוסלמים
זו שאלה אחרת לגמרי.

מה הם המקורות למשרתי הקודש ולחכמי הדת
בעדה המוסלמית, והאם קיים איזה סמינריון לענייני דת. - אין עוד כיום
מוסד כזה אולם נעזר להם באם יקמו זאת. אנו כמובן, איננו יכולים
להיות היוזמים בעניין זה. גם ביתס לספרות דתית מצאנו לפני זמן קצר
מחשבים עוד מתקופת המנדט ועל-ידי-כך סיפקנו את הדרישה בטעם זה ואין
כיום לספק בזה, גם מבחינה זו שהספרות אצלם טעמה מאד, התפילה פשוטה,
והם זקוקים בעיקר לקודאן ועוד דברים קטנים.

אשר ללימודי דת בבתי-הספר המוסלמי -
קייסלמודי דת והדבר נתון בסמכותו של משרד החינוך, ברוני להדגיש
כי משרד הדתות ביקש נציגות ולא קיבל נציגות זו בטענה לענייני החינוך
הערבי.

נסאלה שאלה אחרת על-ידי חבר-הכנסת הזני,
אם משרד הדתות דואג להחזקת בתי-כנסת, בעיקר במקומות של עליה חדשה.
יש למשרד הדתות מאבק ממושך עם האפוסטרופוס על הרכוש הנטוש ביחס לשאלת
שכר דירה במקומות שהם בתחום החזקתו, כי יוותר על שכר הדירה שיה צריך
להסתלם עד עתה ואילו להבא יקבע שכר דירה נמוך, מאחר שבעבר לא היה
הסדר לגביית תרבות ואילו עתה אין לפתללים את הסכומים הנדרשים.
האפוסטרופוס מבטיח אמנם שלא יגבה את הסכומים מהעבר אולם דורש, שהחוב
יעמוד רטום בפנקסים. בעניין זה אנו מנהלים כיום מו"מ, מו"מ מליגע ועדיין
לא הצלחנו לסיימו. בכל-זאת ישנה נטייה להקל קצת ביחס לשכר דירה אולם
לא לשחרר לגמרי. אנו תומכים בכך שאין העולים החדשים יכולים להתניק
את בתי-הכנסת בטכר דירה גבוה כל-כך ועוד להוסיף על כך הוצאות שמש,
ריהוט, ציוד וכו' - דאגתנו גדולה בעניין ואנו מסתדלים.

בעיית הציוד לבתי-הכנסת היא אחת הבעיות
הקשות. יש לנו הסכם על דבר בתי-כנסת במקומות הישוב החדשים, הסכם אשר
מבוצע במידת-מה; אנו מסתדלים לעזור בציוד בתי הכנסת באופן פרימיטיבי
מאד; בשנה שעברה קיבלנו עץ ובנינו מספר ארונות קודש פרימיטיביים,
בנינו גם סולחנות, טפסלים. קיבלנו כמו"כ רטיונות לעץ, על-מנת שאותם
בתי-הכנסת אשר יכולים להרשות לעצמם - יוכלו לבנות מכספת. כל הסידורים
הללו רחוקים עדיין מלמפק את הצרכים וברור, כי במידת האפשרות התקציבית
נסתדל לסדר זאת.

אין במדינת ישראל כל מעמד דיפלומטי
לכנסיות. גם הכנסיה הרוסית אין לה מעמד דיפלומטי למרות העובדה שאנו
סקיימים אתה יחסים תקינים מאד לאחר ניתוק היחסים עם ברית-המועצות,
אולם אין כל יחס אור. מעמד דיפלומטי. אני מדגיש, שהיחיד, אשר באופן
רשמי היה אולי תושב על מעמד דיפלומטי הוא האפיפיור, אולם לאפיפיור
נוציוס אין דרגה דיפלומטית. היו אמנם בזמן האחרון שנים שלוש הנציגים
בלתי רשמיים, קיימו אתנו מספר שיתות על ענייני הכנסיה כאן. יתכן, כאשר
יהיו פעם ודחסיים יותר תקינים יהיה רצון לשלוח נציג רשמי, אף-על-פי ש
פה נציג אשר מטמט כנראה הנציג האישי של האפיפיור, אולם אין זו נציגות
דיפלומטית.

א. כהן: הרי הודתיקן לא הכיר בנו.

סגן שר הדתות - ז. ורהפטיג: אין לזה חשיבות מבחינה תוקית, כי הודתיקן
אינו מדינה ואין לנו הסכם מיוחד ביחס
להחלפת נציגים.

זו.

חבר-הכנסת אסף סאל ביקש למודוס בקביעת רבנים בישוב חדש, בדרך כלל אין משרד הדתות מוסיב רבנים, אלא המקום בוחר רב והז משרד הדתות עוזר מבחינה תקציבית וכו'. במקום ישוב עוסקת בכך המועצה הדתית במקום ישוב חדש מטפלת בזה משרד הדתות. המודוס הוא שיש צורך שהיה בכל ישוב רב. במקרה ומקום הישוב גדול שתעוררת שאלת רבני שכונות, מקום שמספר העדות רב בו עומדת גם השאלה של התאמת הרב לעדה, למשל, מקום כנתניה, נתניה הוא מקום ישוב גדול, נכון יותר מקום ישוב גדול, עד כה שירת עם רב אחד, לאחר שגדל הישוב פנה אל המועצה הדתית לקבל עוד רב, מאחר שנקלטו במקום הרבה מעולי המזרח דרשו גם רב ספרדי אשר לטובו תהיה מידת פחות או יותר עם כל עדות המזרח, המועצה הדתית קיבלה זאת, המקום בחר בסני רבנים נוספים ומשרד הדתות הסכים לזאת ואישר זאת.

א. כהן: האם ניכרים הבדלים בעדות מבחינה דתית?

סגן-מזכיר הדתות - ז. ורהפטיג: ההבדלים הם כל-כך קטנים כך שכמעט אין מקום להבדל מבחינה דתית. גם בין האשכנזים עצמם ישנן נוסחאות שונות, משרד הדתות עובד עתה על נוסחה מסויימת וכתהיה מוכנה נהיה מוכנים להמציאה לחברי הוועדה אם יתענינו בכך. בעניני שאלות ותשובות הסינויים הם קלים בפרט זה או אחר. שאלה שאנו נתקלים בה בטמנו זה היא ההבדלים שבין עדות המזרח עצמן, ובטעה שאנו טמנים ספרדי יגיד הפרסי; זה לא בטבילי. בענינים אלה הטיפול הוא יותר ציבורי מאשר חוקי.

חבר-הכנסת ישעיהו סאל כיצד מטקפת העליה החדשה ברבנות, במועצות דתיות וכו'. לדעתו, מיוצגת די יפה. עם קום המדינה נתמנו כ-230 רבנים, מהם כ-100 אשכנזים, 130 ספרדים, תימנים וכו', יוצא איפוא, שרוב הרבנים שנתמנו עם קום המדינה הם מעולי המזרח.

בעניני פקידות אין לנו הפליות עדתיות - לכולם פתוחה הדלת ובמשרד הדתות על-אחת-כמה וכמה מיוצגים כל העדות. בטמנו בתי-הדין, ישנם דיינים שהם מעולי המזרח ומיוצגים מבחינה מספרית די יפה. בטאלה זו מסרתי מספרים מדוייקים בכנסת.

שאלה יותר חשובה היא מה עושה משרד הדתות כדי להכין את עולי המזרח ולהכשירם לתפקידים אלה שזה, לדעתו, המפתח לבעיה זו. הבעיה. מאד חשובה מאחר שהרמה התרבותית של עולי המזרח בכלל נבדלת במידה גדולה לגבי הרמה התרבותית של הישוב בארץ. זה המצב גם בטמנו הדת. הרבנות הראשית דואגת בראש וראשונה לתמיד חכם שהוא מבחינה ידועה חשוב יותר ובוה נמדדת הסגולה. בטעה שרמתם התורנית של רבנים תימנים או ספרדים אינה מספיקה אנו נתקלים בקשיים גדולים, התלבטנו הרבה בטאלה זו והקמנו ועדה בוחנת ליד הרבנות הראשית וועדה זו בוחנת כל מועמד לרב וקובעת אם הוא מתאים או שאינו מתאים לרבנות. בראש הוועדה הבוחנת היה הרב הגדול, אולם היו טענות שהבחינות הן יותר מדי חמורות, ישבו טוב על מרוכה זו ולבסוף נבחרו שתי ועדות, האחת עם חב אשכנזי והשניה עם רוב ספרדי. הכרנו בצורך לאפשר לרבנים מעדות המזרח לרכוש ידיעות נוספות, לא רק ידיעות תורניות, כי אם ידיעות כלליות וערכנו שני אולפנים, בפעם הראשונה למדו 40-50 רבנים תימנים בטמנו שלוש חודשים, כל היום, ואילו למטפחותיהם עזרנו מבחינה תקציבית. קיבלנו אז גם אנשים שאינם מטמנים בקודש אלא מועטלים, האולפן השני הוקם חודשים ועתה אנו מארגנים אולפן לרבנים מעיראק ואפריקה הדרומית.

אשר לשאלה בדבר מספר המועצות הדתיות בישובים החדשים, עלי לומר, לצערי, כי מספרם אינו רב. אנו מטתלים לעשות זאת, אולם אנו נתקלים בקושי מסויים בטעה שאנו מקימים את המועצה הדתית זו. היא צריכה להסתתף בהוצאות, מטכורת קבועה לרב וכו'. אחד המקומות החשובים ביותר שהצלחנו להקים בו מועצה דתית הוא ראש העין. במקומות שאין מועצה דתית הקימנו ועדים דתיים אשר מטפלים בענינים דתיים ובמידה שהמקום מתבסס מבחינה חומרית אנו שואפים להקים בו מועצה דתית.

בדבר צירוף עולים חדשים למועצות הדתיות הקיימות - אם תסב מבחינה תקציבית הוא טוב אנו מסתדלים לצרפת ובמקומות רבים אנו סכינים אותם לקראת חיים ציבוריים. אמר לי פעם אחר מראשי העיריות: מה אתם ששים, אתם חושבים שהם כבר מוכשרים לנהל את המועצה הזו ית שאתם מכניסים לתוכה עולים חדשים? ענית לי, כי בעצמך דת אני סבור שיהיה הרבה יותר קל לחנכם לשאת באחריות וכי עליו ללמוד מכך.

חבר-הכנסת אסף וצ, הכהן סאלו טאלה
על נושא אחד אולם שתי הטאלות מתנגדות זאת בטניה. חבר-הכנסת אסף טאל מדוע אין מסוד הדתות מסתדל להקים בית-קברות בכל ישוב על-מנת שיקטר את אנשי המקום בבחינת קידוש בדמו. וחבר-הכנסת ד, הכהן סאל מדוע אין מסתלים את בתי-הקברות. ברור, שמסוד הדתות מסתדל להקים בית-קברות בכל מקום שהדבר ניתן, אולם במקרים מסוימים ישנה התנגדות עם בתי-קברות באזורים שכנים. לפטל, חולון, המועצה הירית בחולון רוצה עתה להקים בית-קברות, יש לה האפשרות לכך, היא מטפלת בזה, אולם תל-אביב מתנגדת, גם העירייה וגם חברא קדישא, יש מחלוקת בקטר לשטח, ומסוד הדתות נכנס לענין זה על-מנת להקטיט את הדתות. מוץ לטאלה זו עומדת גם בעיה כספית. הקמת בית-קברות כרוך בהוצאה של עשרות אלפי לירות, הזכרתי כבר, כי האפוסטרופוס לנכסי נפקדים אינו מוכן לתת אדמה ללא תשלום. גם הגידור יקר טאר כך סכל בית-קברות קטן דורט הוצאות ניכחות.

אבקט את רשות הוועדה לדלג על מספר

טאלות, לאור הצמצום בזמן...

היו"ר נ. חת:

אבקט את שליחת סגן טר הדתות. אני מבין את הדברים כך שחלק מחברי הוועדה מציע להטיק מסקנות מדיון זה; ביתנום הצעא אחיהם של חבר-הכנסת בטטוני, לקיים דיון בטאלת השירותים הדתיים המוסלמים בוועדת טטנה. חבר-הכנסת יטעיהו הציע להביא בפני הוועדה את הצעת החוק למועצות דתיות לדיון מוקדם לפני שהיא תובא לדיון במטטלה.

לאור כל זאת אני מציע להטטיך את הדיון

בטאלה זו ולטכט את הדברים.

סגן טר הדתות - ז. ורהטטיג; אני חושב שעדיין מוקדם לטכט וכטעה טייטטה הדבר אציע לעשות זאת בנוכחותי. אני חושב, כי הזמן המתאים לכך יהיה בעוד טבוועיים.

ה ד ח ל ט:

לקיים את המטך הדיון על סקירת טר הדתות בעוד טבוועיים.

היטיבה סגורה.

היו"ר נ. חת:

היטיבה נבעלה בטעה 11.00.